

Léeh séréel ndút

Tééré 2

Proverbes sérère ndút

Livret 2

ADLN / Kiis ki Ndút

Mont Rolland, Thiès

Sénégal

Livret de proverbes

Livret 2

Textes

Comité de littérature de l'Association pour le
Développement de la Langue Ndút

Illustrations

Misel Mbeŋ

en langue ndút du Sénégal

Première Édition

2012

© ADLN / Kiis ki Ndút 2012

Kúnsëe

Léeh yin wun séréel në : di hom teeɓa' dee waɗti pesaa ow ra, yee waɗti paŋ ow a yee wakay rii paŋ ra.

Léeh homa' wonaɗ di wonaa séréel. 'Di teeɓa' ow nuf ñaaña di homaɗ, pagaɗ, tílëɗ a wonaɗ di pesi bëe'. Léeh na won a ɓaha, na won a këkëy.

Di filiɓ léeh, ɓaha ya na teeɓu tunjka dee na tílúu mboko ra, dee na habrantuu ra, dee na tílúu kooy ra. Léeh na won yii lenjke kood, légéy, gém Koo, fahanta'. Ow na húmú faha' won yin sah, yaa sampi sigoh raa, di mín ñee léeh, te bëewë ay yúh yee faha' rii won ɗa. Iñy'aa daa tah ɓaha ya na húmú naabuu tunjka a léeh.

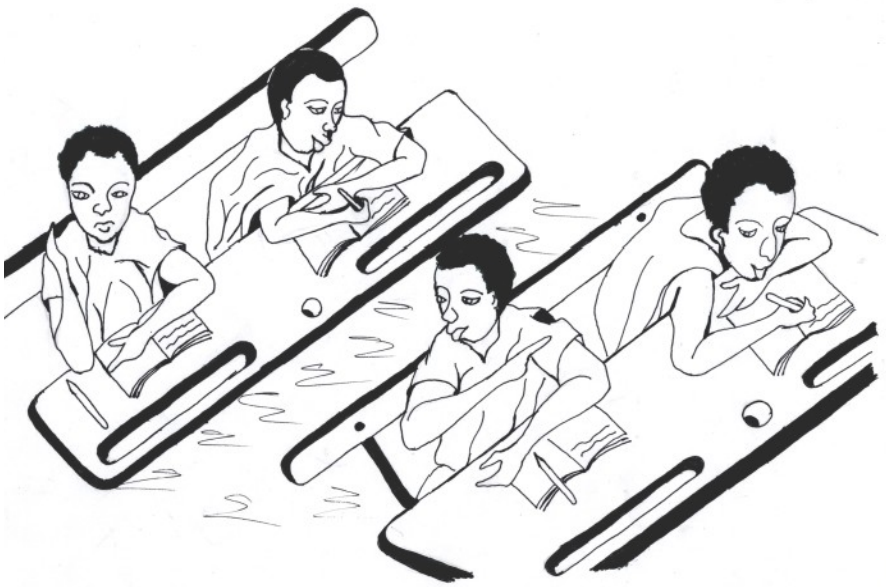
Kon yen beyaatun léeh yë hellu yen ɓaha ya ra, yen yúun tunjka, bëewë béeb hen yínë, Ndút fí káy saañ fii.

Ow na oleh goŋ labe fasiidi

Iti fa : Daa ri biti ow na oleh b̄ee' paŋ yaa ra n̄i woc mbaa b̄ee' won yaa ra, fu anti yuloh ow kay na fu meele ri.

K̄ek̄eȳe hom ekol, tookke baŋi na yoon. ʒi neeh moroomee ke ri h̄eb̄is̄i neeho n̄i ri kaañeh rii yeel. Moroomee ke ri baa antee loh saagi. K̄ek̄eȳe heeltohte, meelte b̄ee' filooni ati b̄ee' h̄eb̄is̄i daa beɓ saagi neh. ʒee' filooni tahte won ri tih : « Ow na oleh goŋ labe fasiidi. »

Faatu Siis

‘Buh yínë mínéh lík jad ana

Iti fa : Ow neɓpi haba yin yínë níi yaa lús, ɗi anti paŋ yin kay.

Ii kúkëy nahu cikañ kíilë, wa wonantuute a bahaa nah wa cikañ fa ra níi wa júbúuté. Wa këllúuté bahaa na suu meeyin, wa tee'uute a baha síñí waala.

‘Bahii síñëe won wa tih :

« Tunkeh, ëyí ɗon yíp sëe líníd saara abee yutuuy mi fay ron balaa bëe' nah ron cikañ ra ac. » Tunka yípútée yeelanta', olute biti baa mín hen. Wa yípútée ñee tal síñëe na suu, ndeke tígë në suu wa ra leɓay. Lahuu wa ra, wa olute biti gaaw fa caakke meeya. Wa bekute un gup, wa olute biti meeya ñaakke, wa míníh ríi lín. Wa yípútée bekaat kotti wa waala, na nimlu dabaadi bahaa ɗéɓ wëe nah cikañ ra.

Na lahu wa meeya ra deef na' lahte
leelu af níi bahaa nimilte faam a neebaa
yi. Ow di waa na ola' biti wa ay nimlee
faam holoŋ ra, di won tih : « Moo buh
yínë mínéh lík jad ana kaah. »

Baa Ngol Sek

Sobira' ro, ii roo hodra'

Iti fa : 'Bek ro nuf níi woc an roo helid kofeel ka.

Laha' kékëyí boffa nah ri níid pe'. 'Di pëkíssé pe' ya na saañ níid, moroommi dëekúté rí hégílä'. 'Di helte pe' ya, bani tunka suute hégílä'. Sosa' na'a di kalite pe' ya ra, boffa kante pe' yínë. Ñéydë acce wonte boffa biti di húmú hégílä' hégíläe, di payay níid. Boffa antee yam sun fi na labsa' ri yor.

Yaafa antee rii won daa tih : « Fu wëellë' ñaak, wa sobra' ro, ii roo hodra'. »

‘Bëy lah ñín ñakay

Iti fa : ‘Bëy pes raa yii saam ri, di mín ríi lah.

Fu olsoh níi rëe, ow wakay ti géwtëh pesi, ndah “bëy lah ñín ñakay.”

Yii baat fuu pes, fu mín nëe lah yin caak. Yii saam fu, fu mín ríi lah, yii yoon fu, fu mín rí mín.

Fu yoon níi fu hen baha raa, fu mín lah légéy, fu lom faam, fu kúdf yaafu a boffu : fu ñëmídf wë, fu pagídf wa yee fahuu wa ra, fu paŋ na yii faha' fu di yin wun pesu.

Terees Kolet Gay

Këkëy wonu, wooñja' raa bekun yaadi pet fin

Iti fa : Yii kadduute deef yin daa tah.

Húmú laha' belii seha' níi Koo elek ndín
anee saañ kali kilik taadin.

ʼBitiffa faam fa kadduute ri dúh fëel elek,
níi di wooñja'te.

Lahte bis, di saañce goneel faammi
kooyyi níi rí elka'te dín fë. Nimla' ri
faam, di nérsëhté biti di kalay kilik
pëkínëe. ʼDi pay kali kilik taadin, tee'a'te a
yébítëh. Yébítëh fë canjke fíyí na bec, na
yeek won tih : « Tílëh elek , poose becoh
elek ! Niiñ na' neh yaa bëyé ! Niiñ na'
neh ! »

Kola' belaa tídí bah, yedissee dúh elek.

Yii bah daa tah baha na won tih : « Këkëy wonu, wooñja' raa bekun yaadi pet fin. »

Maas Mben

Won baha na nee'eh luuf

Iti fa : Këkëyí léjís won baha ay rii ot.

Këkëyë húmú gina kíilë, di ñaak ñaako ní
ow yéeh daa man.

Boffa húmú kadda'te ri tíl elek ní rí
wooñnja'te.

Lahte bis, di dúhté, di hompe luufa ní
bëewë béeb fanuute. Na nimil di ra, bani
ow gaan tee'uute waala. 'Bëe' nahte ri
tëgúm, kúd dí faam, mbée di hap ri húl.
Këkëyë tëgúmpé bëe' kúdté rí faami. Bídí
bëe' a wuli faami tahte nimla' këkëyë
faam wa ra, di mok moko ní kéy fín béeb
di endoh fanoh.

Mani yii baa daa tah séréel húmú won
bitih : « Won baha na nee'eh luuf. »

Les proverbes

1- Ow na oleh goŋ labe fasiidi.

2- ʔuh yínë mínéh lík jaɗ ana.

3- Sobira' ro ii roo hodra'.

4- ʔëy lah ñín ñakay.

5- Këkëy wonu, wooñja' raa bekun yaadi
pet fin.

6- Won baha na nee'eh luuf.

Traduction des proverbes

1- On ne voit pas un serpent et frapper sur sa trace.

2- Un seul chien ne peut pas chasser deux rat-palmistes à la fois.

3- On peut t'aider à piler, et ne pas t'aider à moudre.

4- Tant qu'on est en vie, on n'a pas perdu.

5- Un enfant qu'on interdit quelque chose et qu'il refuse, qu'on le laisse subir les conséquences.

6- La parole du sage ne passe jamais la nuit en brousse.

